

Texel is anders, of toch niet?

Tekst:
Jacques de Raad
eindredacteur
Texel is anders
& Cees Maas
Texels vlinderdeskundige

Er is niets mooiers dan op zo'n heerlijke lome augustusdag een wolk heivlinders te zien op en rond een groepje bloeiende blauwe zeedistels in de buitenduinen van Texel, onderdeel van het Nationaal Park Duinen van Texel. De Texelse duinen bieden ook goede waarnemingsmogelijkheden voor de duinparelmoervlinder en het heideblauwtje, dat buiten 'hoog' Nederland alleen in de Texelse duinen voorkomt. Daar is het in natte heideterreintjes in de omgeving van Den Hoorn en in het duinpark bij De Koog volop aanwezig.

Omdat de jaarlijkse verslagen *Vlinders en libellen geteld* van De Vlinderstichting voor deze soorten geen al te rooskleurig beeld laten zien rijst de vraag of Texel voor deze 'zorgenkindjes' misschien een bijzondere plaats inneemt.

De heivlinder

Met de heivlinder ging het – landelijk gezien – jarenlang ronduit slecht, vooral in het binnenland waar de soort sinds 1990 veel zogenoemde uurhokken en heidevelden heeft verlaten. Vanaf 2004 lijkt hij er weer wat op te krabbelen, maar in de duinen zet de neerwaartse trend nog steeds door. Figuur 1 toont op een logaritmische schaal de populatie-index van de heivlinder in het gehele land, in de duinen en voor Texel. Voor het eiland zien we vooral sinds 2006 een sterke afname van de index, die vanaf 2012 zelfs onder die voor de duinen als geheel duikt. Maar we zagen toch zoveel heivlinders in de buitenduinen? Deze schijnbare tegenstrijdigheid wordt verklaard door het feit dat de populatie-index geen verband houdt met exacte aantallen vlinders, maar de toe- of afname van een soort laat zien ten opzichte van – in dit geval – het jaar 1992 waarin de populatiegrootte van de betreffende soort

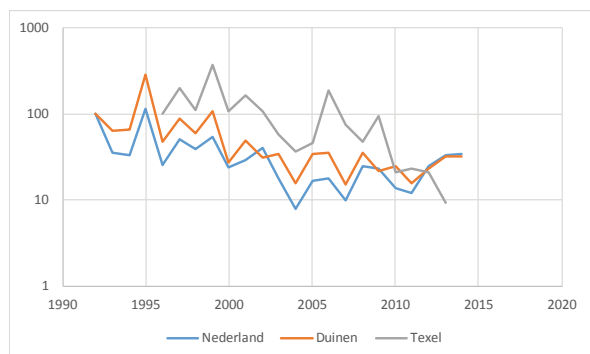

Fig. 1: Populatie-index van de heivlinder 1992 – 2014.

Heivlinder op blauwe zeedistel.

op 100% gesteld is. Met andere woorden: als we op Texel, ondanks de afname van de index, nog steeds behoorlijke aantallen heivlinders zien betekent dat dat de aantallen ruim twintig jaar geleden nog véél hoger waren.

De duinparelmoervlinder

Nederland herbergde tot betrekkelijk kort geleden twee belangrijke populaties van de duinparelmoervlinder: één in de duinen van Noord-Holland en de Waddeneilanden en één op de Veluwe. Zoals figuur 2 laat zien was 2004 – als gevolg van het warme, droge weer in 2003 – een desastreus jaar voor deze soort, een jaar dat de Veluwe populatie zelfs niet overleefde. Hoewel de aantallen in de duinen nog steeds aanzienlijk lager zijn dan in 1992 kruipt de soort er, ook op Texel, langzaam uit het dal. Je zou verwachten dat met

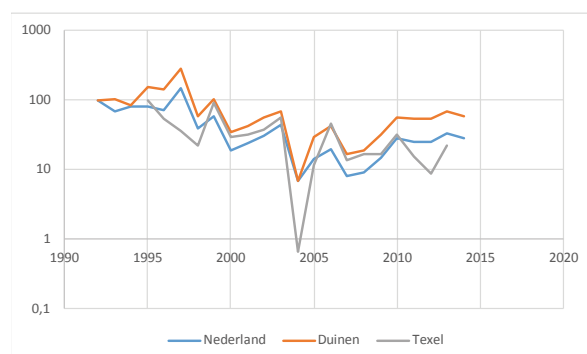

Fig. 2: Populatie-index van de duinparelmoervlinder 1992 – 2014.

het verdwijnen van de Veluwe-populatie de landelijke populatie-index tegenwoordig vrijwel gelijk zou zijn aan die voor de duinen. Dat dit niet zo is komt doordat de duinparelmoervlinder begin jaren negentig in het beperkte verspreidingsgebied op de Veluwe buitengewoon talrijk kon zijn en de index immers vergeleken wordt met 1992.

Op Texel komt overigens ook een sterk aansprekende (en sterk gelijkende) verwant van de duinparelmoervlinder voor: de grote parelmoervlinder. Ook deze soort kende twee populaties: één in de duinen van de Waddeneilanden en één op de Veluwe. Gelukkig bestaan van deze soort beide populaties nog steeds wél en heeft de soort zich in 2012 – vermoedelijk vanaf Texel – bij Den Helder weten te vestigen. Ook in Limburg komt hij overigens sinds een aantal jaren weer voor.

Het heideblauwtje

Het heideblauwtje komt, zoals gezegd, buiten 'hoog' Nederland (vermoedelijk) alleen in de Texelse duinen voor. Vroeger was het ook van Terschelling bekend, maar de huidige situatie is daar onduidelijk. Al worden er af en toe nog wel waarnemingen doorgegeven, bewijsfoto's ontbreken al jaren. Het lijkt gerechtvaardigd aan te nemen dat het hooguit om (zeer) kleine aantallen gaat die de landelijke populatie-index niet wezenlijk zouden beïnvloeden.

Landelijk gaat het heideblauwtje al jaren licht achteruit, al zijn er grote verschillen tussen Noord-, Midden- en Zuid-Nederland. Het voor deze soort in het geheugen aanwezige 'volop aanwezig' is kennelijk selectief, want uit tellingen blijken de Texelse aantallen met niet minder dan een factor vijf te fluctueren. Uitgezet in een grafiek blijkt er geen langjarige trend van toe- of afname uit af te leiden.

Een buitenbeentje: het groentje

Het groentje staat weliswaar niet in het lijstje soorten in de inleiding tot dit artikel maar mag in een verhaal over Texel niet ontbreken. In 1996 ontdekte een medewerker van Staatsbosbeheer een exemplaar op het zuidelijk deel van het eiland. De algemene veronderstelling was dat het daar wel bij zou blijven; de soort kwam immers in heel Noord-Holland niet voor. In de daarop volgende jaren nam het aantal echter spectaculair toe. In 1999 werden door enthousiaste tellers meer dan 1.000 (!) exemplaren geteld, waarna de aantallen weer afnamen. Het bleef overigens niet bij Texel: ook Vlieland, Terschelling, de omgeving van Den Helder en Wieringen werden door het groentje overvloed. Een geval apart, want ondanks deze belangrijke gebiedsuitbreiding bleef het groentje – met zijn ruime verspreiding in Oost- en Zuid-Nederland over de periode 1990 – 2014 landelijk gezien opmerkelijk stabiel.

Toch niet!

Op grond van jarenlange tellingen blijkt het mogelijke de aan het begin van dit artikel gestelde vraag of Texel voor de genoemde 'zorgenkindjes' nu wel of

De duinparelmoervlinder kruipt langzaam uit het dal.

geen bijzondere plaats inneemt te beantwoorden. Voor zowel de heivlinder als de duinparelmoervlinder sluit de Texelse populatie-trend aan bij die voor de duinen als geheel (voor de heivlinder dalend en voor de duinparelmoervlinder weer licht stijgend na een zeer diep dal). Voor het heideblauwtje is voor het eiland geen duidelijke langjarige toe- of afname vast te stellen, maar het doet het op Texel – bij een landelijk licht dalende trend – op de lange termijn gezien in elk geval niet spectaculair beter of slechter dan in de rest van Nederland. Samenvattend: ook al leken de waargenomen aantallen heivlinders, duinparelmoervlinders en heideblauwtjes te duiden op een gunstige uitzonderingspositie voor Texel, de populatietrends vertellen een aanzienlijk genuanceerder verhaal.

Dankwoord

Dank aan Chris van Swaay van De Vlinderstichting voor het vervaardigen van de figuren 1 en 2.

Geraadpleegde bronnen

- Van Swaay, Chris (2015): Vlinders volgen voor een betere bescherming. De Vlinderstichting, Wageningen.
- Van Swaay, C.A.M., K. Veling, J. Kok & A. van Strien (2015): 25 jaar vlinders tellen. Rapport VS2015.002. De Vlinderstichting, Wageningen.

Meer weten over de vlinders van Texel?

Meer over de vlinders (en libellen) van Texel is te lezen in het boek *Texel is anders*. Daarin passeren naast andere bekende soortgroepen als vogels, planten en zeehonden ook minder bekende groepen als wilde bijen, trekvisseren en zeevieren de revue. De intrigerende landschapsgeschiedenis van het eiland en een aantal cultuurhistorische onderwerpen maken het boek compleet. *Texel is anders* (albumformaat, 230 x 280 mm staand, 294 pagina's) is een gezamenlijke uitgave van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer en kost € 34,90. Het is verkrijgbaar in de webwinkels van beide organisaties en bij de Texelse boekverkopers.